

Нада Петровић

## Културна и едукативна мисија Архива СЦГ 2008. године

Архив Србије и Црне Горе имао је и током 2008. године континуирану динамику у настојању да својим активностима и делатношћу буде што више укључен у културне токове Републике Србије. Тај тренд и динамику, Архив успешно остварује последњих година. У 2008. години организовао је две изложбе архивских докумената, издао седам публикација, учествовао на *53. међународном сајму књига* и традиционалној манифестацији *Ноћ музеја*, а изложбе Архива гостовале су у многим градовима Србије и Републике Српске.

Изложбе које Архив последњих година организује представљају јединствену прилику да се јавности прикажу архивска документа – сведочанства прошлости, на основу којих је настала и нестала једна држава, смењивале се владари и режими, идеологије и системи, вођени дипломатски преговори, почињали и завршавали се ратови, водила спољна и унутрашња политика земље. Млади који уче историју у школама и на факултетима на тим изложбама могу да виде изузетно значајна документа којих нема у њиховим уџбеницима. Старије посетиоце, савременике појединих догађања, изложена документа подсећају на минула времена.

Архив је 2008. године поставио две изложбе архивских докумената.

1. *Југословенска исељеничка периодика у Северној и Јужној Америци 1914–1945*, коју је 7. маја 2008. отворио Војислав Брајовић, министар културе Републике Србије. На изложби се могла видети оригинална штампа југословенских исељеника која је излазила у Њујорку, Лос Анђелесу, Питсбургу, Чикагу, Детроиту, Сантијагу, Буенос Ајресу, Магеланесу, Антофогасту и другим градовима (Американски србобран, Српска стража, Југословенска домовина, Србадија, Југославија, Уједињено српство и др.). Аутори изложбе су Сузана Срдновић и Предраг Крејић.

2. *Југославија у међународним односима 1918–1992*, коју је 29. октобра 2008. отворио Небојша Брадић, министар културе Републике Србије. Отварању изложбе присуствовали су представници дипломатског кора, научних, културних и других институција, а међу бројним званицама био је и Мирко Тепавац, бивши министар иностраних послова СФРЈ. У свом обраћању на

отварању изложбе Миладин Милошевић, в. д. директора Архива, истакао је изузетан значај ове теме, која иначе није целовито обрађена у историографији: „Аутори изложбе, историчари – архивисти Душан Јончић и др Гојко Маловић, настојали су да у оквиру 22 целине са 302 документа покажу Југославију у међународним односима, тиме и њену дипломатију. Дипломатију, коју је у нешто више од 73 године дугој историји југословенске државе, водило 23 личности у функцији министара иностраних послова... Краљевина Југославија имала је дипломатске односе са близу 40 држава – скоро свим европским и 8 ваневропских. СФРЈ је осамдесетих година, у време лидерства у покрету несврстаних, одржавала дипломатске односе са преко 130 држава“. Министар културе Небојша Брадић се осврнуо на значај Архива СЦГ, наглашавајући да ће Министарство културе убрзо покренути питања његовог статуса и назива, која су већ дуже време нерешена.

О вредности изложби Архива СЦГ и интересовању које влада за њих сведоче и њихова бројна гостовања у Републици Србији и Републици Српској. Многим културним институцијама у овим републикама Архив је уступио своје изложбене поставке за обележавање њихових јубилеја. Изложбу *Кнез Павле Карађорђевић, краљевски намесник 1934–1941*, видели су посетиоци неколико градова у Републици Српској. Изложба је прво отворена у Бањалуци, у Галерији Паневропског универзитета Апорион, 18. априла 2008, поводом 55-годишњице архивске службе на простору Републике Српске (отворио је председник Републике Српске др Рајко Кузмановић); затим у Мркоњић Граду, поводом истог јубилеја, у Дому културе „Петар Кочић“ 27. јуна 2008; у Источном Сарајеву, у оквиру прославе дана и славе града Источно Сарајево, 12. септембра 2008. и на Палама, октобра 2008.

У Републици Србији изложба је приказана у Чачку (у галерији Међуопштинског архива, отворена 25. априла 2008. поводом обележавања 60 година рада Архива), у Зајечару (у галерији задужбине „Никола Пашић“, отворена 9. маја 2008. у склопу манифестација обележавања дана града Зајечара) и у Зрењанину (галерија Историјског архива, отворена 9. децембра 2008).

Изложба *Кнез Павле Карађорђевић, краљевски намесник 1934–1941*, изазвала је велико интересовање у јавности. С обзиром на тему изложбе, нова документа која су изложена (Заоставштина кнеза Павла Карађорђевића) и њену актуелност изложба ће и током 2009. године бити постављена у још неколико градова Републике Србије. Каталог изложбе архивских докумената *Кнез Павле Карађорђевић, краљевски намесник 1934–1941*, аутора др Гојка Маловића и Душана Јончића, имао је четири издања у којима се Архив СЦГ појављује као суиздавач, што бележимо као ретку појаву у свету издаваштва.

Изложба архивских докумената *Александар I Карађорђевић краљ Југославије 1918–1934*, која је у Архиву била отворена децембра 2006, постављена је 30. јануара 2008. у Галерији Народног музеја у Прокупљу, у организацији Историјског архива Топлица и Архива СЦГ.

Изложба Архива *Тито – Стаљин*, чије је свечано отварање било у Москви и Београду 2006, гостовала је у Галерији Народног музеја Ваљево, у сарадњи Народног музеја Ваљево и Архива СЦГ. Изложба је отворена 7. марта 2008.

Друго значајно поље културне и едукативне мисије Архива представља издавање архивске грађе и објављивање осталих публикација. Један од највећих пројеката Архива је издавање архивске грађе у едицији *Извори за историју међународних односа 1930–1940*, започето 2005. године. Трећа књига едиције: *Извештаји Министарства иностраних послова Краљевине Југославије за 1932. годину* изашла је из штампе децембра 2008. Предговор за тај зборник написао је проф. др Предраг Симић, а рецензију је дао проф. др Милан Ристовић. Као и за претходне две књиге *Извештаји Министарства иностраних послова Краљевине Југославије за 1930. и 1931. годину*, приређивач се држао основних начела о издавању архивске грађе, њене целовитости и аутентичности. Структуру зборника *Извештаји Министарства иностраних послова Краљевине Југославије за 1932. чине*: Предговор, Напомена приређивача, основни текст архивске грађе (који је у низу хронолошки); регистри личних имена и географских назива; попис коришћених архивских фондова и збирки, литературе и интернет издања. Према програму рада Архива, сваке наредне године објавиће се по један зборник поменуте едиције.

У току 2008. објављени су часопис *Архив* бр. 1–2 за 2007. годину, *Библиографија југословенске исељеничке периодике у Северној и Јужној Америци до 1945*, два каталога изложби: *Југословенска исељеничка периодика у Северној и Јужној Америци 1914–1945*. и *Југославија у међународним односима 1918–1992*, као и *Евидент 2* и 3.

О успешним настојањима Архива да основну делатност употпуни музејском и издавачком компонентом и отвори своја врата што већем броју заинтересованих сведоче бројни посетиоци и све веће интересовање медија за нашу кућу.

\*

Осим издавања публикација и приређивања изложби архивских докумената, Архив је током 2008. године пружио гостопримство бројним истраживачима и корисницима архивске грађе. Међу њима најбројнији су били историчари, правници, политиколози, адвокати, новинари и други. У читаоници је 419 истраживача користило архивску грађу, од чега 337 домаћих и 82 страних истраживача са укупно 3247 посета Архиву. У оквиру бројних фондова и збирки коришћено је 6431 фасцикла, кутија, јединица описа, досијеа, предмета, елабората, свежњева, планова, основних геолошких карата, фотографија, микрофилмова, регистратурских књига и друге архивске грађе. Највише истраживача било је из Словеније, Хрватске, БиХ, Руске Федерације, Португала, Грчке. Грађа је коришћена за различите потребе: израда докторских дисертација, магистарских, дипломских и семинарских радова,

писања монографија, хроника и чланака. Из мноштва обрађиваних тема издвајамо: Југословенски пут у социјализам; Југословенско-чехословачки односи 1918–1941; Свакодневни живот Срба и Црногораца колонизованих на КиМ 1918–1941; Рокенрол у Југославији 1954–1968; Држава и верске заједнице у 20. веку; Италија и Југославија 1945–1975; Дипломатско-правни односи са Аргентином 1922–1945; Уставно-правни положај Косова и Метохије у Југославији; Краљевина Југославија и Друштво народа 1918–1941; Односи СФРЈ и Анголе; Југословенско-португалски односи 1941–1976; Односи КПЈ са покретом Хелас; Југословенско-италијански односи 1919–1954; СССР и Југославија 1957–1977; Господарство Савске бановине; Прашко пролеће 1968; Аграрна пренасељеност у Југославији 1930–1945; Руска емиграција у Србији; Конструкција југословенства; Цензура у кинематографији 1960–1970.

Као и претходне, тако је и 2008. године емитовано је неколико образовних емисија о Архиву СЦГ, његовим изложбама и издањима. Вредни пажње су и наслови у *Политици* и другим дневним листовима о активностима Архива током 2008. године.



*Издања Архива СЦГ у 2008*

**Отварање изложбе  
Југославија у међународним односима 1918–1992  
29. октобра 2008**



*Небојша Брадић, министар културе  
Републике Србије, отвара изложбу*



*Амбасадор Руске Федерације  
Александар Конузин у разговору са  
Небојшом Брадићем, министром  
културе и Миладином Милошевићем,  
в.д. директора Архива СЦГ*



*Званице на отварању изложбе*



*Званице на отварању изложбе*